

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

вул. Митрополита Василя Липківського, 45, м. Київ, 03035, тел. (044) 251-62-62, (044) 251-62-66

E-mail: sl.dilovod@amcu.gov.ua, сайт: amcu.gov.ua, код згідно ЄДРПОУ 00032767

№ _____

На № _____ від _____

Комітет Верховної Ради України з питань
аграрної та земельної політики

Комітет Верховної Ради України з
питань економічного розвитку

*Про розгляд Законопроекту
реєстр. № 13312 від 26.05.2025*

Антимонопольний комітет України (далі – Комітет) відповідно до частини третьої статті 20¹ Закону України «Про Антимонопольний комітет України» у межах компетенції опрацював зареєстрований у Верховній Раді України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки виробників сільськогосподарської продукції», внесений народними депутатами Соломчуком Д. В., Заблоцьким М. Б. та іншими народними депутатами України (реєстраційний № 13312 від 26.05.2025) (далі – Законопроект, проект Закону), та повідомляє про таке.

Згідно з пояснювальною запискою, доданою до Законопроекту, Законопроект розроблений з метою вдосконалення правового регулювання у сфері державної підтримки аграрного сектору, зокрема виробників органічної, ремісничої та іншої сільськогосподарської продукції, а також запобігання зловживанням великих торговельних мереж у відносинах із постачальниками харчової продукції.

Потреба в запропонованих законодавчих змінах зумовлена низкою чинників, зокрема: поширення недобросовісної торговельної практики великими роздрібними мережами, у тому числі нав'язування додаткових комерційних умов, відтермінування платежів, одностороння зміна умов договорів, що суттєво послаблює економічну стабільність виробників сільськогосподарської продукції; необхідність імплементації положень Директиви (ЄС) 2019/633 Європейського Парламенту та Ради про недобросовісну торговельну практику в ланцюгах постачання сільськогосподарської та харчової продукції (далі – Директива № 2019/633), якою передбачено перелік заборонених дій, що можуть розцінюватися як недобросовісні практики у відносинах між покупцями та постачальниками в ланцюгу постачання сільськогосподарських та продовольчих товарів, та вжиття заходів для захисту від таких недобросовісних практик.

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат:

3FAA9288358EC003040000002B6B3700FAAFC100

Підписувач: Кириленко Павло Олександрович

Дійсний з: 13.09.2023 0:00:00 по 12.09.2025 23:59:59

Антимонопольний комітет України

№ 300-29.3/01-6395e від 10.06.2025

У зв'язку із цим пунктом 4 Законопроект пропонується внести зміни до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», зокрема, доповнити його новою главою 4-1 «НЕДОБРОСОВІСНА ТОРГОВЕЛЬНА ПРАКТИКА», встановивши при цьому перелік дій, що належать до недобросовісної торговельної практики; умови розрахунків між суб'єктами торговельної діяльності та постачальниками харчових продуктів; торговельне співробітництво.

Підтримуючи в цілому потребу імплементації в національне законодавство положення Директиви № 2019/633 та визначення правових механізмів захисту постачальників продукції від недобросовісних торговельних практик суб'єктів господарювання, що здійснюють реалізацію такої продукції, зауважуємо про таке.

1. За предметом правового регулювання чинний Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (далі – Закон) визначає *правові засади захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції* та спрямований на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв *ведення конкуренції при здійсненні господарської діяльності в умовах ринкових відносин*.

Згідно зі статтею 1 Закону *недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності*.

Недобросовісною конкуренцією є дії в конкуренції, зокрема, визначені главами 2–4 Закону, до яких належать:

неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання;

створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції;

неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

Безпосереднє визначення в Законі поняття «недобросовісної торговельної практики» може бути віднесене до порушення у вигляді дій, які суперечать торговим та чесним звичаям відповідно до приписів статті 1 Закону, проте має розбіжності, що призведуть до колізії правових норм, при їх правозастосуванні, оскільки Закон застосовується до *відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, якщо ці дії мають чи можуть мати негативний вплив на конкуренцію*.

Норми Директиви № 2019/633 не належать до сфери застосування законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Положення Директиви № 2019/633 регулюють не горизонтальні відносини між конкурентами, а вертикальні відносини між покупцем і постачальником та стосуються недобросовісного використання специфічної форми ринкової влади (переговорної сили) як можливості нав'язувати контрагенту не вигідні для нього умови придбання товарів під час укладання контрактів, а не недобросовісної конкуренції в загальноприйнятому розумінні як отримання неправомірних переваг стосовно конкурентів без використання ринкової влади (наприклад, шляхом неправомірного використання чужої ділової репутації чи поширення інформації, що вводить в оману).

Відтак відповідну концепцію доцільно впровадити в текст Закону України «Про захист економічної конкуренції», що передбачатиме можливість застосування усіх інструментів захисту конкуренції, передбачених цим Законом (наприклад, накладання структурних та поведінкових зобов'язань).

2. Так, метою Директиви № 2019/633 є захист дрібних постачальників від зловживань та інших недобросовісних торговельних практик покупців. Відповідно до пункту 1 Директиви № 2019/633 «У ланцюзі постачання сільськогосподарської та харчової продукції часто спостерігається значна диспропорція у переговорній силі між постачальниками та покупцями сільськогосподарської та харчової продукції. Така диспропорція в переговорній силі може призвести до недобросовісних торговельних практик, коли більші та більш впливові торговельні партнери намагаються нав'язати певні практики або договірні умови, які є вигідними для них у рамках торговельної операції».

Відповідна диспропорція вимірюється в різниці річного товарообороту між постачальником та покупцем, що встановлена у статті 1 Директиви № 2019/633, при цьому Законопроект не містить норм, які б встановлювали межі застосування закону за ознаками різниці річного товарообороту між постачальником та покупцем або будь-якими іншими диспропорціями в переговорній силі.

Отже, Законопроект не відповідає меті Директиви № 2019/633, а саме захисту дрібних та економічно залежних постачальників від недобросовісних торговельних практик покупців.

3. У Законопроекті відсутні норми, що імплементують заборону на недобросовісні торговельні практики, передбачені пунктами «f», «h» та «i» частини першої статті 3 Директиви № 2019/633.

4. Директива № 2019/633 передбачає заборону усіх торговельних практик, передбачених у частині другій статті 3 якщо вони не були попередньо узгоджені в чітких і недвозначних умовах у договорі про постачання або в подальшому договорі між постачальником і покупцем.

Проте Законопроект не містить відповідного виключення щодо попереднього узгодження таких практик, а пояснювальна записка до Законопроекту не містить відповідної аргументації встановлення жорсткіших правил.

5. У Законопроекті відсутні норми, що імплементують частину третю статті 3 Директиви № 2019/633, відповідно до якої держави-члени повинні забезпечити, щоб заборони, викладені в параграфах 1 і 2, становили обов'язкові положення, що переважають і застосовуються до будь-якої ситуації, що підпадає під дію цих заборон, незалежно від закону, який інакше застосовувався б до угоди про поставку між сторонами.

6. Законопроект передбачає встановлення строків розрахунків суб'єктів торговельної діяльності з постачальниками харчових продуктів за швидкопсувні харчові продукти – 10 днів, за інші харчові продукти – 30 днів. Водночас Директива № 2019/633 встановлює зазначені строки у 30 та 60 днів відповідно. Роздрібні мережі працюють з відстрочками платежів, які оптимізують їхній грошовий потік. Встановлення граничних термінів розрахунків на рівні 10 днів значно знизить їхній оборотний капітал, що може призвести до перекладання певних витрат на постачальників. При цьому пояснювальна записка до Законопроекту не містить аргументації встановлення жорсткіших умов розрахунків.

7. Згідно з пунктом «е» статті 6 Директиви 2019/633 органу, відповідальному за застосування відповідної Директиви, надано «повноваження накладати або порушувати провадження щодо накладення штрафів та інших рівнозначних санкцій і тимчасових заходів на порушника, відповідно до національних правил і процедур».

Рівнозначні санкції можуть включати в себе застосування поведінкових та структурних зобов'язань до суб'єктів господарювання за вчинення відповідного порушення.

Водночас органи Антимонопольного комітету України у справах про недобросовісну конкуренцію відповідно до статті 30 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» приймають обов'язкові для виконання рішення про:

визнання факту недобросовісної конкуренції;

припинення недобросовісної конкуренції;

офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей;

накладання штрафів;

закриття провадження у справі.

Враховуючи наведене, у разі імплементації Директиви № 2019/633, зокрема, шляхом внесення змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», пункт «е» статті 6 Директиви № 2019/633 буде імплементований не в повному обсязі.

8. Комітет звертає увагу на те, що у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону від 26.01.2025 реєстр. № 12440 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України», внесений народним депутатом України Д. Наталухою та іншими народними депутатами України (далі – Законопроєкт № 12440), що передбачає впровадження нової концепції зловживання більш вигідною переговорною позицією суб'єкта господарювання, відповідно до якої встановлено заборону на зловживання суб'єктом господарювання, що займає таку позицію проти економічно залежних суб'єктів господарювання. Ця концепція відображена у статтях 19 та 20 змін до Закону України «Про захист економічної конкуренції», які імплементують положення Директиви № 2019/633.

Принагідно повідомляємо, що Законопроєкт № 12440 був представлений Європейській комісії в рамках двосторонньої скринінгової зустрічі за розділом 8 «Конкурентна політика», що відбулась 27–29 січня 2025 року в м. Брюссель (Королівство Бельгія), зокрема, у частині імплементації згаданої Директиви.

Також Законопроєкт № 12440 буде представлений Європейській комісії в рамках двосторонньої скринінгової зустрічі за розділом 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій», що відбудеться 8–10 вересня 2025 року в м. Брюссель (Королівство Бельгія), у частині імплементації Директиви № 2019/633.

Враховуючи викладене, внесення запропонованих змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» є таким, що не відповідає Директиві № 2019/633, та вбачається недоцільним їх внесення саме проєктом Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки виробників сільськогосподарської продукції» (реєстраційний № 13312 від 26.05.2025).

9. Крім того, у проєкті Закону пропонується, серед іншого: «створення спеціальних торгових площ для виробників органічної продукції на рівні не менше 10% від усіх торгових площ, що відведені для продажу харчових продуктів на агропродовольчих ринках та в торговельних приміщеннях» та забезпечення державою підтримки виробників ремісничих харчових продуктів, зокрема, шляхом «створення спеціальних торгових площ для ремісничих харчових продуктів на рівні не менше 10% від усіх торгових площ, що відведені для продажу харчових продуктів на агропродовольчих ринках та в торговельних приміщеннях», *що є наданням невиправданих вибіркових односторонніх переваг виробникам органічної продукції та виробникам ремісничих харчових продуктів, які забезпечать їм економічно необгрунтоване привілейоване становище порівняно з іншими виробниками сільськогосподарської продукції.*

10. Також підпунктом 2 пункту 2 розділу I проєкту Закону передбачається Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» доповнити новою статтею 38, частиною четвертою якої передбачається, що *еквайрингові установи не можуть встановлювати комісію вище ніж 0,2% від суми кожної транзакції з реалізації споживачам харчових продуктів.*

Пунктом 5 Законопроєкту пропонується внести зміни до статті 37 Закону України «Про платіжні послуги», згідно з якими *«при проведенні еквайрингових операцій за оплатою товарів, які класифікуються як харчові продукти, еквайри не можуть встановлювати комісію вище ніж 0,2 % від суми кожної транзакції. Торговці зобов'язані відображати інформацію про чинне обмеження еквайрингової комісії у приміщенні торгівельного об'єкта та/або на своєму вебсайті. Контроль за дотриманням вимог щодо встановленого обмеження покладається на Національний банк України».*

Обгрунтування необхідності прийняття зазначених змін згідно з пояснювальною запискою до Законопроєкту зумовлено, зокрема, *наявністю еквайрингових комісій, які становлять надмірне фінансове навантаження на дрібних постачальників продукції харчування.*

З огляду на норми абзацу другого частини сьомої статті 37 Закону України «Про платіжні послуги» та абзацу першого пункту 56 розділу III Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 164, *плата за еквайринг – комісійна винагорода та/або інша плата за еквайринг, яку суб'єкт господарювання сплачує еквайру відповідно до укладеного між ними договору.*

В Україні послуги еквайрингу переважно надаються банками (більше 30 учасників ринку).

Відповідно до статті 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки самостійно встановлюють процентні ставки та комісійну винагороду за надані послуги, якщо інше не передбачено законом.

Тобто наразі плата за еквайринг (яку надають банки) не підпадає під державне регулювання та встановлюється на договірних засадах між торговцями та еквайрами.

Відповідно до інформації, наявної в Комітеті, до складу плати за еквайринг належить комісія від обсягу проведених платіжних операцій, яка включає витрати на:

- комісійну винагороду інтерчейндж (становить більше 50% плати за еквайринг);
- комісійні винагороди міжнародних платіжних систем (за обробку загального обсягу платіжних операцій, за підтримку маркетингового фонду, інші);
- інші витрати, пов'язані з безпосереднім наданням послуг торгового еквайрингу.

За своєю суттю і визначенням у правилах міжнародних платіжних систем комісійна винагорода інтерчейндж – це комісія, дохід від якої передається еквайром емітенту електронного платіжного засобу й потім йде на розвиток культури просування емісії: емісія нових електронних платіжних засобів, реклама щодо оплати картками, заохочувальні маркетингові заходи, пільгове кредитування, кешбеки тощо.

Згідно зі змінами до Меморандуму про сприяння конкурентному платіжному ринку в Україні між компанією «Mastercard Europe S.A.» (м. Ватерлоо, Бельгія), компанією «Visa International Service Association» (м. Фостер-Сіті, Каліфорнія, США) і Національним банком України, дозвіл на які надано рішенням Комітету від 05.10.2023 № 267-р «Про надання дозволу на внесення змін до узгоджених дій»¹, на період дії воєнного стану розмір комісійної винагороди інтерчейндж становить $\leq 0,70\%$.

Відповідно до даних Національного банку України² в I кварталі 2025 року:

середньозважена плата за інтернет-еквайринг – 1,220%, комісійна винагорода інтерчейндж – 0,593%;

середньозважена плата за торговий еквайринг – 1,249%, комісійна винагорода інтерчейндж – 0,702%.

Щодо державного регулювання цін зазначаємо, що воно може бути виправданим по відношенню до ринків із монопольною структурою, проте на ринках, де діє значна кількість суб'єктів господарювання (наприклад, станом на 01.01.2025 – 30 суб'єктів пропонують свої послуги на ринку еквайрингу), обмеження максимального розміру плати за еквайринг може призвести до зниження інтенсивності цінової конкуренції, якості послуг та мотивації до інновацій, встановлення плати за послуги, які до цього були безкоштовними (наприклад, платіжних карток та сервісів до них).

Тобто, запропоновані проєктом Закону обмеження максимального розміру плати за еквайринг *не вище 0,2% можуть призвести до:*

- неможливості відшкодовувати еквайрам витрати власне на надання послуги еквайрингу;
- обмеження конкуренції на ринку послуг еквайрингу.

Також додатково зауважуємо, що в Європейському Союзі на законодавчому рівні обмежено лише розмір комісійної винагороди інтерчейндж (одна зі складових плати за

¹ <https://amcu.gov.ua/npas/pro-nadannya-dozvolu-na-vnesennya-zmin-do-uzgodzhenih-dij-2>

² <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komisiya-intercheyndj-ta-plata-za-ekvayring-u-1-kv-2025-roku>

торговий еквайринг) не вище 0,2% для дебетових карток та не вище 0,3% для кредитових карток (статті 3, 4 Регламенту 2015/751 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2015 року про міжбанківські комісії за платіжні операції з використанням платіжних карток³).

Голова Комітету

Павло КИРИЛЕНКО

³<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015751.pdf>